

Misschien hebt u zich eraan gewend. Misschien lijdt u eraan. Dat we zo weinig van God merken, dat Hij zo zwijgt in de wereld, in ons leven. Alleen op begenadigde momenten ervaren sommigen van ons 'iets' van Hem, een glimp, een spoor. –Dit 'zwijgen van God' zult u zeker herkennen. Maar wat als wij onszelf in deze positie hebben gebracht, met name opnieuw in de laatste eeuwen? Wat als God voortdurend in en om ons heen spreekt, maar wij verleerd zijn Hem te beluisteren? God heeft altijd al meer door dingen en gebeurtenissen gesproken dan door woorden en verhalen. We noemen de Bijbel Gods Woord, maar de Bijbel is in feite Gods tweede Woord – zijn eerste Woord is het Woord waardoor Hij alle dingen gemaakt heeft.

Laten we hier even wat langer bij stilstaan, het klinkt voor ons wat onwennig in de oren. Elk *ding* een woord van God? Toch is het ons niet onbekend. In de openingsverzen van Oude én Nieuwe Testament wordt het gezegd: God heeft alle dingen door zijn woord geschapen (Gen 1:1-3, Joh 1:1-4). Dus als we luisteren naar wat de dingen zeggen door te zijn wat ze zijn en te doen wat ze doen, luisteren we in feite naar een niet onbelangrijk deel van wat God zegt. Als Schepper laat Hij de dingen die Hij maakt voor zich spreken. Zo spreken ze van Hem.

Dit besef is voor velen van ons vreemd geworden. Als protestanten hebben wij daaraan bijgedragen door ons vooral op de Bijbel te richten. De Bijbel, dát is het Woord van God. Ondertussen bleven we ook luisteren naar de schepping, en zelfs gedetailleerder dan ooit, maar we hoorden daar steeds minder een scheppingswoord in. In de omgang met de natuur, ons lichaam en onze geest lieten we de schepper steeds meer buiten beschouwing. We deden dat op onze basisscholen, middelbare scholen, beroepsopleidingen en universiteiten. We doen het inmiddels al vele generaties.

Als we ergens in de kerk weer kunnen leren dat God allereerst in dingen tot ons spreekt, dan bij de viering van het Avondmaal. Volgende week viert u het weer. Elke zondag spreekt God tot ons in Bijbelverhalen, in woorden die we kunnen horen, maar bij het Avondmaal spreekt Hij tot ons in iets dat we kunnen zien en aanraken en proeven. Brood en wijn, dat zijn dingen uit de schepping die tot ons spreken met die wonderlijke taal waarvan Psalm 19 spreekt, die taal zonder woorden die op elke plaats en tijd op aarde gehoord wordt.

Psalm 19 denkt bij deze scheppingstaal allereerst aan de sterrenhemel, en geeft wat verderop daarvan een prachtig voorbeeld. Zie wat de zon zegt door elke dag op te komen ('als een bruidegom die uit zijn tent komt..'), dan langs de hemel te gaan en in het Westen weer onder te gaan. De psalm vervolgt dan met een lof op de Thora. Dat lijkt ons misschien een wat gekke overgang, maar dat is het zeker niet. De Thora bestaat voor een groot deel uit gebruiksaanwijzingen bij de schepping, met als eerste aanwijzing: erken het eigendomsrecht. Respect voor de Heer en zijn levensregels begint met respect voor 'de natuur' en zijn 'wetten'. Oudtestamentisch gesproken zijn zij 'instellingen' van God.

Terug naar ons voorbeeld: brood en wijn. Wat zeggen deze dingen door wat en hoe zij zijn? –Brood: het meest gewone levensmiddel op aarde, dat was toen zo, in Israël, dat is nog steeds zo. Brood is een stukje tastbare schepping dat ons, zelf ook deel van die schepping, in leven houdt, elke dag opnieuw. 'Geef ons heden ons dagelijks brood'. Aan het maken van brood werken veel mensenhanden mee, maar het komt uiteindelijk uit Gods hand. Hij zorgt ervoor dat graan groeit. –Wijn is nog steeds de meest gewone drank in het dagelijkse leven waarvan mensen genieten. Wij mensen willen gevoed worden, maar ook verkwikt. Wijn bestaat vooral uit water, water dat door de wijnstok in druiven tot

sap gemaakt wordt en vervolgens rijpt tot wijn. Wat wij mensen er ook aan doen (en dat is heel wat), het sap maken we niet.

Brood en wijn zijn stukjes schepping die zelf iets van *schepping* laten zien. Scheppen is: iets maken dat er nog niet is, of: iets nieuw maken, op een ander plan brengen. Wel, graan wordt brood, dat is een hele verandering. Water wordt wijn. –Dat doet de natuur, zeggen wij. Maar wat de natuur doet is werk van God, zegt de Bijbel. De natuur is het dagelijkse wonder dat God doet.

Dit alles zeggen brood en wijn met wat zij zijn en doen. Maar zij zeggen nog meer. Brood voedt alleen als het gebroken wordt. Het moet gekauwd worden, het moet zichzelf verliezen in ons lichaam om daar, bijna onmerkbaar, zijn werk te doen. Wijn sterkt alleen als het geschonken wordt, als het vervloeit in de mond en doorgeslikt wordt. Breken en schenken horen bij de schepping, alleen zo wordt ons lichaam opgebouwd, wordt ons hart verkwikt.

Daarbij wil brood vooral: in leven houden, en wijn: tot vervulling brengen. Het ene voedsel dient meer onze gezondheid, het andere onze spirit, onze levenslust. Je zou ook kunnen zeggen: brood richt zich meer op het lichaam, wijn op de geest. Mensen bestaan uit beide. Lichaam en geest zijn met elkaar getrouwd, zij staan en vallen met elkaar in veel opzichten, maar zij zijn ook verschillend. Brood lijkt meer op het lichaam gericht, het wordt geassocieerd met vast voedsel, vlees. Wijn staat dicht bij bloed, waarin het oude Israël het beginsel van leven zag.

Zo klinkt in het zijn van brood en wijn het hele zijn van ons mensen mee. Wanneer Jezus tijdens zijn laatste maaltijd juist deze twee dingen uit de schepping uitkiest, moet hun ‘scheppingstaal’ wel meeklinken, hoe stilzwijgend ook. Maar er klinkt nog iets mee, er klinkt ook een geschiedenis mee.

Brood en wijn herinneren de discipelen niet alleen aan hun dagelijkse leven met Gods goede schepingsgaven, maar ook aan de geschiedenis van hun volk waarin God nog andere dingen gegeven heeft. Brood herinnert met name aan het manna tijdens de woestijnreis, en wijn aan het bloed van offers. De maaltijd met brood en wijn herinnert vooral aan het moment dat Israëls voorvaders aankwamen op de berg Sinai. Daar brachten zij een groot offer aan God, daar werd een verbond gesloten, en hielden zij op de berg een maaltijd in aanwezigheid van de Heer (Ex 24). Jezus sluit vooral bij dit gebeuren aan. ‘Deze beker is het bloed van het verbond’.

Nog zijn brood en wijn niet uitgesproken. Met de herinnering aan geschiedenis komt ook de herinnering aan wat er in de geschiedenis verkeerd is gegaan en gedaan. Brood dat gebroken wordt herinnert ook aan een lichaam dat gebroken wordt. Wijn die geschonken wordt aan bloed dat vergoten is. Israël moest uit Egypte bevrijd worden; en moest ook voor eigen fouten offers brengen. In brood en wijn is dus niet alleen uitgedrukt wat wij mensen nodig hebben om in leven te blijven en vervuld te worden, maar ook om goed te maken wat in de geschiedenis fout ging en te genezen wat in het leven stuk ging. Brood en wijn zijn ook offer en medicijn.

Dit alles zeggen brood en wijn als Jezus het breekt en schenkt. Daar hoeft niets bij gezegd. Maar Jezus zegt er wel iets bij, en deze woorden verwijzen opnieuw allereerst naar een zijn: zijn eigen zijn. Dit brood is mijn lichaam, deze wijn mijn bloed. Wat biedt Jezus nu met brood en wijn aan zijn discipelen aan? Velen van ons zullen denken, en niet geheel ten onrechte: zijn lijden, zijn dood. Maar als we het eerst horen vanuit de taal van schepping en geschiedenis die in brood en wijn spreekt, dan moeten we allereerst zeggen: hij biedt hen zijn vlees en bloed aan, dat is: zijn leven en levensgeest, dat wat leven opbouwt en vervult. Een Israëliet bood een *gaaf* dier aan in de tempel van Jeruzalem –

Jezus biedt ons zijn gaafheid aan, naar lichaam en geest, een gaafheid in doen en willen die hij trouw blijft tot in het bitterste lijden, tot in de dood. Hij zegt: Neem mijn gaafheid in je op net zo werkelijk als je dit brood in jouw lichaam opneemt en deze wijn tot jouw spirit wordt. Neem en eet, drink.

Tijdens de Maaltijd is er dus al de herinnering aan schepping en geschiedenis, maar nu maakt Jezus brood en wijn bovendien tot teken van hemzelf, van zijn lijf en ziel, van zijn aardse bestaan en de geest waarin hij leefde en stierf en opstond. Het brood staat nu ook voor Jezus, de wijn voor zijn heilige geest. Jezus en de Geest, dat zijn de twee wijzen waarop de Heer van hemel en aarde zelf onder ons gekomen is, om zijn scheppingswerk te voltooien en daartoe te herstellen wat foutging.

Misschien denkt u: is dat niet wat ver gezocht? Iets in het zijn van schepping en geschiedenis verwijst naar het zijn van de Heer zelf, hoe Hij aanwezig is in schepping en geschiedenis – is dat niet een dogmatische constructie? Gaat het hier niet over twee heel verschillende dingen? Wel, Jezus zelf zegt het: Dit is mijn lichaam, mijn bloed. En dit verband van brood en wijn met Jezus' lichaam en geest is door zijn discipelen ook zo opgepikt. De schepping en Christus zijn innerlijk verbonden. Johannes bv gaat na zijn uitspraak dat alle dingen door het woord gemaakt zijn, verder door te zeggen: dit woord is bij God, ja is God, en het is vlees geworden in Jezus (Joh 1: 14). Paulus legt hetzelfde verband (bv in Col 1:16, vgl. Hebr 1:4). En van de Geest, Gods eigen geest die vanaf het begin over de wateren broedde, zegt Johannes dat Jezus hem over zijn discipelen blies op Paasmorgen (Joh 20:22, vgl. Lukas die zegt dat deze Geest Jezus van jongs af aan vervulde, Luk 1:80).

In Jezus' handen zeggen brood en wijn nu *nóg* iets. Het brood dat mijn lichaam voedt als ik het tijdens de viering van het Avondmaal eet, voedt ook uw lichaam als u het eet. Het maakt ons tot één lichaam, één lichaam met Christus. En de wijn die mijn hart verkwikt als ik drink, verkwikt ook uw hart als u met mij drinkt, het maakt ons één van hart en ziel, één geest met Christus. Als de Heer zegt: 'Dit is mijn lichaam, mijn bloed', zegt hij dus ook: Jullie worden nu mijn lichaam en delen mijn geest. En in deze eenheid wordt opnieuw ons hele zijn betrokken, niet alleen ons geloof of ons denken, maar ook ons doen, ons eigen vlees en bloed.

Laat ik op één punt concreter maken wat brood en wijn in Jezus' handen zeggen over ons lichamelijke en geestelijke bestaan. Als wij één lichaam met Jezus zijn, zullen we met hem leven, zullen we met hem sterven, zullen we met hem opstaan. En als we één van geest met Jezus zijn, wordt deze Geest, de geest van God, de Eeuwige, het leven van ons leven.

God spreekt tot ons in woorden, maar meer nog in dingen. Zoals graankorrels die in de aarde vallen en opschieten in aren, of graan dat gemalen wordt oprijst in brood. Bijbelverhalen leren ons luisteren naar de schepping. Gewone dingen zijn al wonderlijk in wat zij zijn en doen, maar zij verwijzen naar nog wonderlijker dingen. Naar een mens die leefde, stierf en leeft. Brood en wijn verwijzen uiteindelijk naar de Heer die ons vlees en bloed wilde delen, om het te voeden, redden, vervullen, om het in de volle zin van het woord te behouden. Hij die begint met het geven van ons dagelijkse brood, heeft dat tot belofte gemaakt en heeft ook de inlossing van deze belofte al in de kiem gegeven: in het leven, sterven en opstaan van Jezus. En dat zegt Hij niet alleen tot ons, hij laat het ons *proeven*. Even werkelijk als het brood dat wij eten en de wijn die wij drinken is het leven dat Christus ons schenkt. Amen.

UIT DE LITURGIE

Gebed vanuit de nood vanuit de wereld (die vaak ook onze eigen nood is)

Diaken

God, zie hoe wij omgaan met planten en dieren, met bossen en kippen, hoe wij omgaan met aarde en hemel, met de aardbodem en de lucht, zie hoe wij ons eigen lichaam voeden en hoe we onze geest voeden. Hoe vaak luisteren we te weinig of te laat naar de taal van de schepping? Hoelang gebruiken we haar al naar eigen believen? Steeds harder roept zij ons toe: 'Hiervoor ben ik niet gemaakt, zo maak je mij stuk'. En wij, wij zijn zelf ook een deel van uw schepping. Help ons, Heer! *Zo bidden wij U allen tezamen:*

Predikant

We zeggen wel: wie niet horen wil moet voelen. We slaan goede raad in de wind en lopen na lange of korte tijd tegen de werkelijkheid op die anders blijkt dan wij wilden. Heer, geef dat we weer gaan zien hoe we zo ook tegen U oplopen, want alle werkelijkheid rust in uw handen. U bent onze schepper. In ons omgaan met het milieu, met ons lichaam, met ons geestelijke leven stuiten we ook op uw wil, U die alle goede dingen maakt zoals ze zijn, niet meer, niet minder, niet anders. Velen luisteren nog wel naar de taal van de schepping als zij iets in de natuur zien dat prachtig werkt zoals het werkt, maar dan beluisteren ze daarin geen scheppingswoord, geen woord van U. Ontferm U over ons, help ons Heer, *zo bidden wij U...*

Gebeden

God, voor ons was het wel of niet horen van de taal van de schepping heel lang een luxe, een groene rand om ons dagelijkse leven. We luisterden als we op vakantie in het bos wandelden, of tijdens een dag op het strand. Scheppingstaal was vooral poëzie. Maar die tijd lijkt definitief voorbij. De groene rand blijkt meer en meer de grond van ons dagelijkse leven; door niet goed te luisteren naar de schepping ondergraven we ons eigen bestaan. Hemelse Vader, schud ons wakker, leer ons weer luisteren naar wat U in de schepping tot ons zegt. *Zo bidden wij U allen tezamen:*

Heer Jezus, hoe vaak luisteren we wel naar de taal van de schepping maar alleen om te beoordelen en veroordelen wat wij mensen ermee doen? Als dat is iets moois is, willen we geprezen, en vooral betaald worden; gaat er iets mis, dan zoeken we meteen naar de verantwoordelijken, en wie voor de kosten opdraait. We zien amper de natuur zelf die maakt dat wij dat moois *kunnen* maken, en die stukgaat als we haar te gretig, te ongeduldig, te eenzijdig gebruiken. En we zien al helemaal niet wie maakt dat de natuur doet wat zij doet. We zien niet wie we bij onze omgang met natuur allemaal gebruiken, U voorop. Ontferm U over ons, *zo bidden wij U allen tezamen...*

Schepper Geest, leer ons weer luisteren naar de taal van de schepping. Leer het ons weer zoals we vroeger als kind onze moedertaal leerden, met eenvoudige woorden zoals: brood, wijn. Geef dat de dingen weer gaan spreken met die taal zonder woorden uit Psalm 19. Hoor ons bidden of stil-zijn *in de stilte..*

Onze Vader